

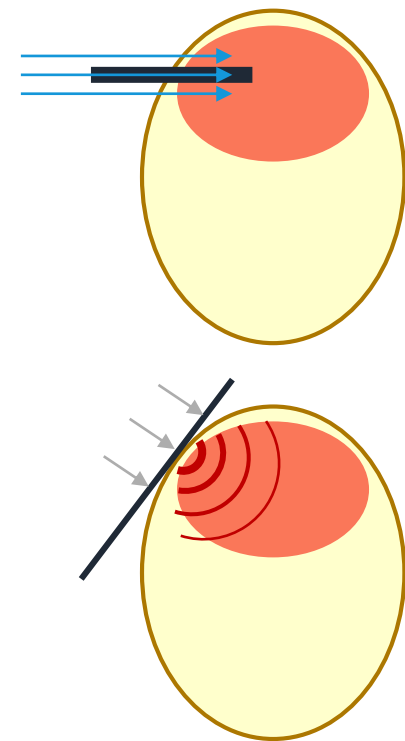
Hovedtraumer

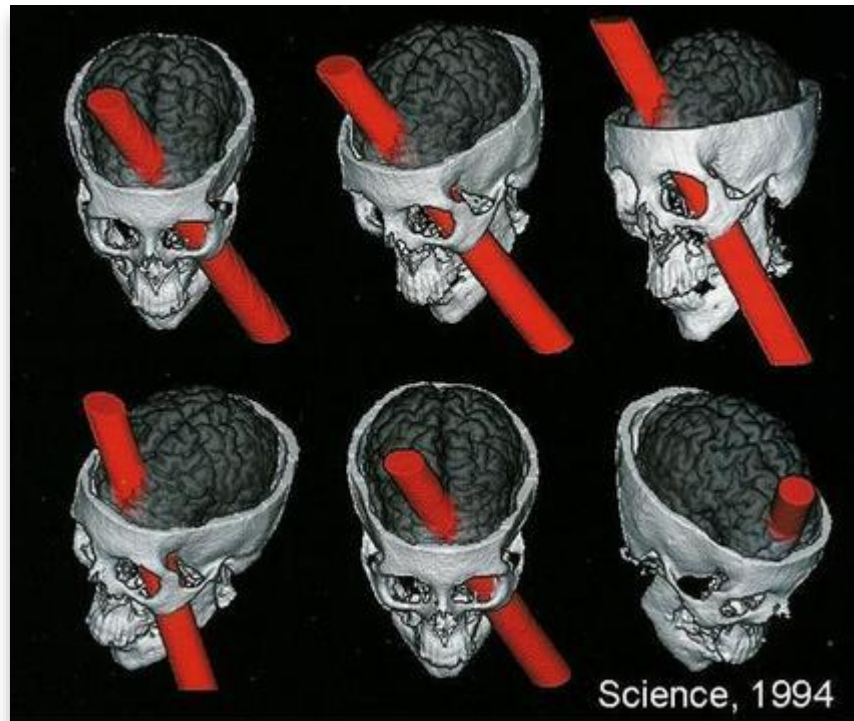
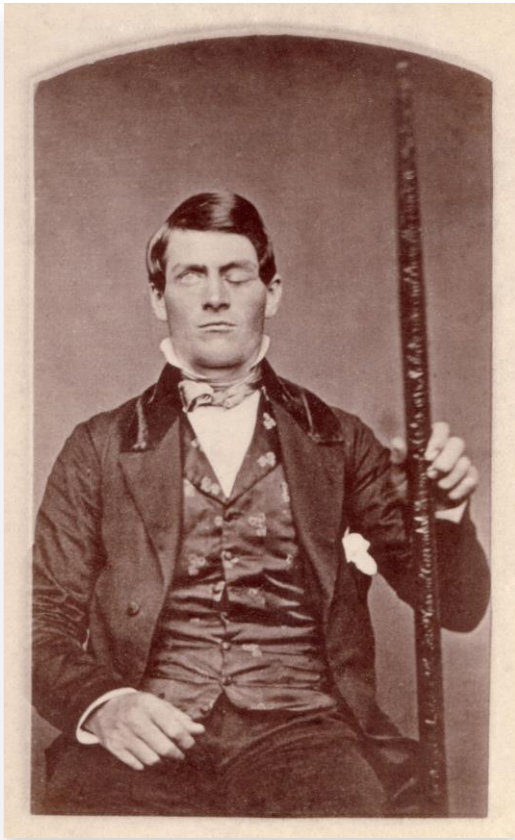
Jacob Mesot Liljehult
Klinisk sygeplejespecialist
cand.scient.san, PhD

Skademekanismer

- Penetrerende læsioner
- Slumpe skader
  - Lav-energi traumer (stød/slag mod hovedet, fald fra egen højde, vold)
  - Høj-energi traumer (fald fra højde, trafikulykker)

Penetrerende læsioner

Phineas P Gage (1823-1860)

Billeder: Wikipedia; Damasio et al, 1994

Stumpe traumer

Trafikulykker

- Motorkøretøjer
- Cykel
- Fodgænger

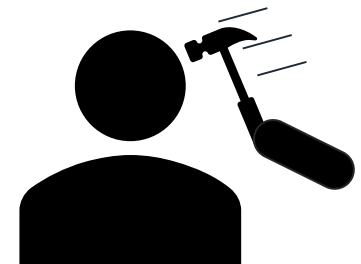

Faldulykker

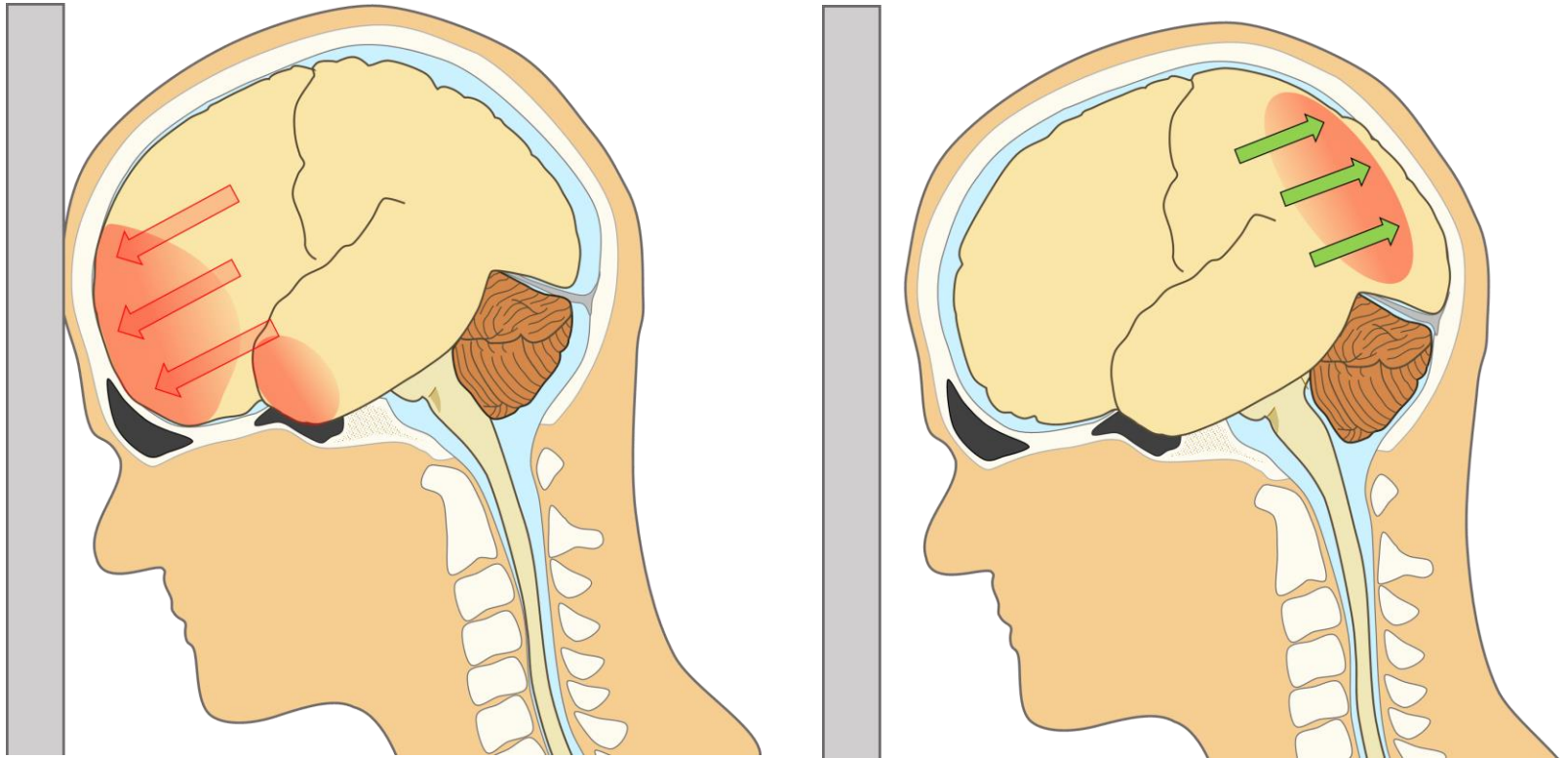
- Fald fra egen højde
- Fald fra højere højde

Vold og eksterne årsager

Stumt traume

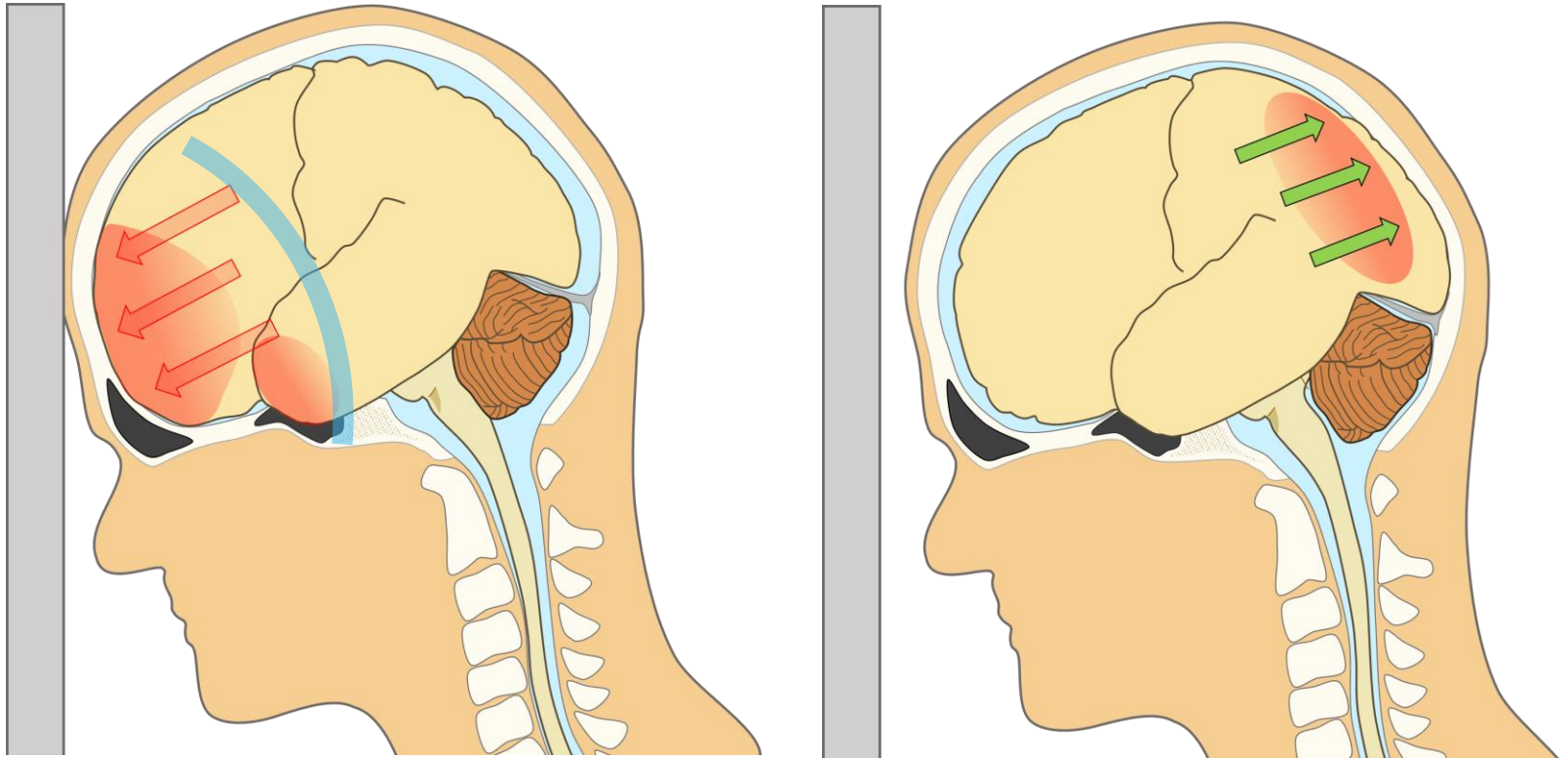

$$\text{Kinetisk energi} = \frac{1}{2} \times M \times V^2$$

M = Masse, V = Velocitet / hastighed

Stumt traume

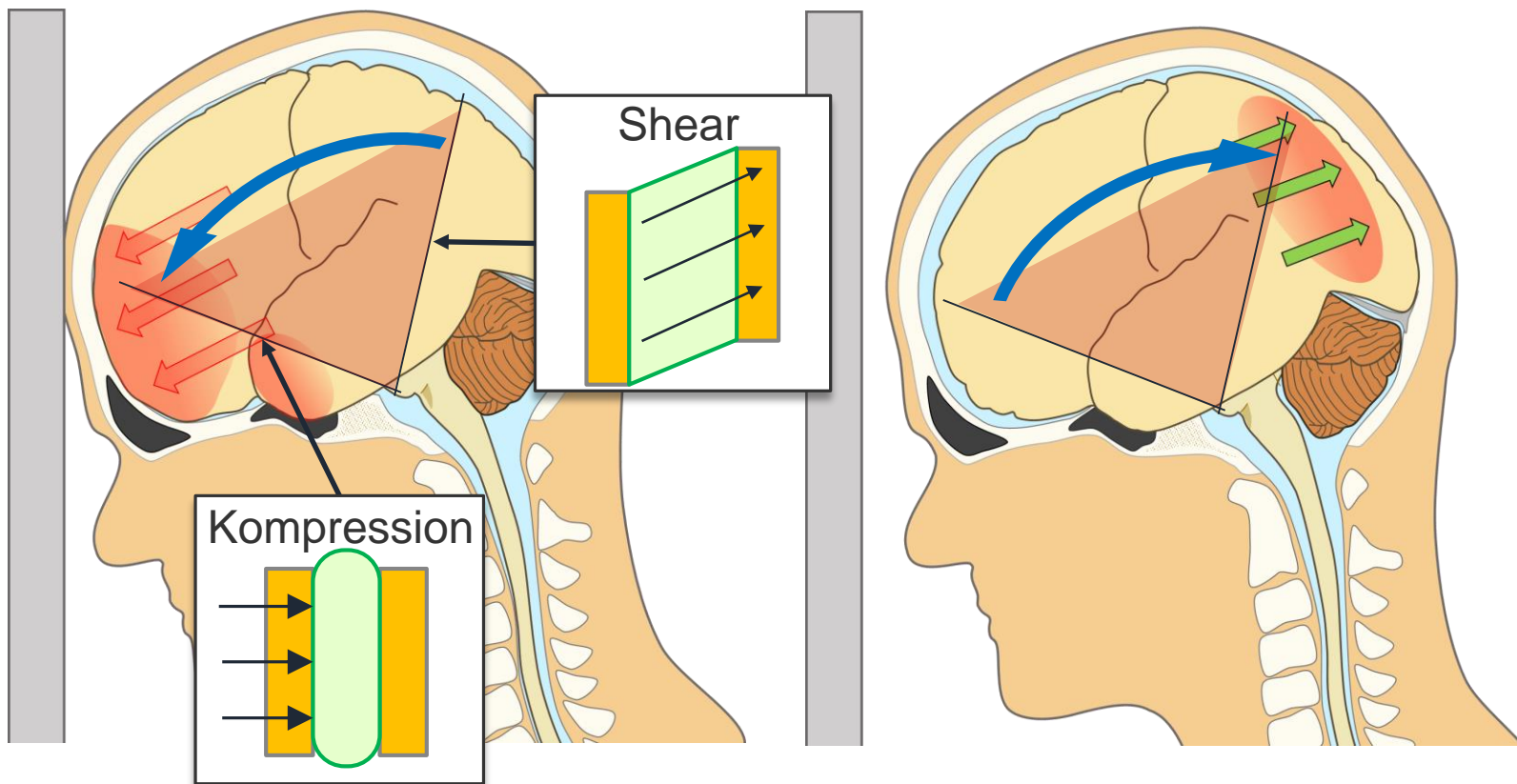

$$\text{Kinetisk energi} = \frac{1}{2} \times M \times V^2$$

M = Masse, V = Velocitet / hastighed

Påvirkning af vævet

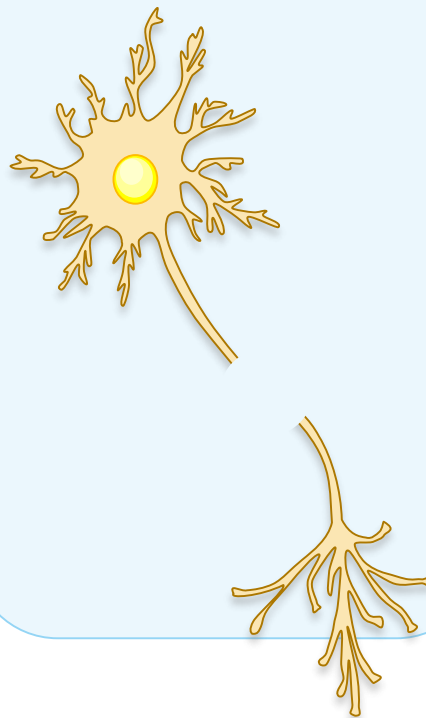
Vævsskade

Celleskade

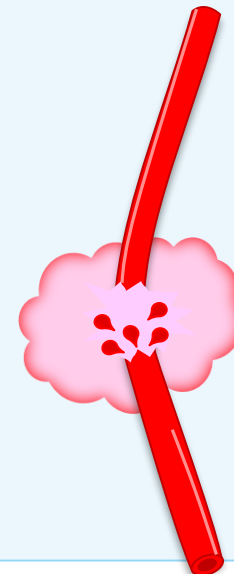

Medfører
inflammation

Beskadigelse af neuroner

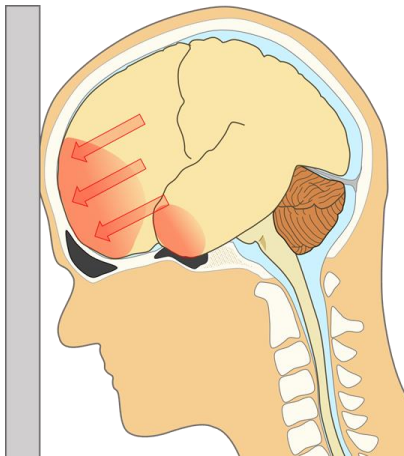

Beskadigelse og overrivning af blodkar

Skader på hjernen ved hovedtraumer

Primære læsioner (Opstår i skadeøjeblikket)

- Diffuse (Commotio cerebri / diffus cerebral læsion)
  - Diffus beskadigelse af nerveceller og gliaceller
  - Inflammation af det påvirkede væv
- Fokale
  - Kontusion - "Blåt mærke" i/på hjernen
  - Traumatisk subarachnoidal blødning (SAH)

Sekundære læsioner (Opstår efterfølgende)

- Intrakranielle: Hjerneødem, intrakranielle hæmatomer
- Systemiske: Sekundær påvirkning fra organsvigt

Den diffuse hjernelæsion

Skyldes diffust udbredt beskadigelse af hjernens celler

- Depolarisering og forstyrrelse af neuronernes funktion
- Celleskade → inflammation → ødem
- Påvirket karfunktion & forstyrrelse af blod-hjerne barrieren

Sværhedsgraden
afhænger af
mængden af energi
hjernen påføres

Klinisk skelner man ud fra
længde af bevidsthedstab og
hukommelsestab

- Comotio cerebri /
hjernerystelse
- Svær diffus hjernelæsion

Commotio cerebri

(Hjernerystelse)

Minimal eller let hovedtraume med forbigående diffus forstyrrelse af hjernens funktion

Forløb

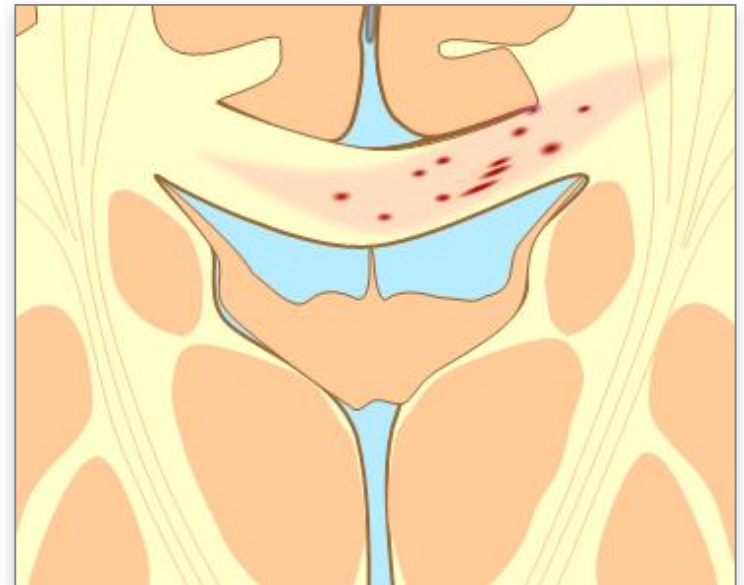
- Kræver oftest ikke indlæggelse – udvalgte patienter indlægges til observation
- Prognosen er god

Symptomer

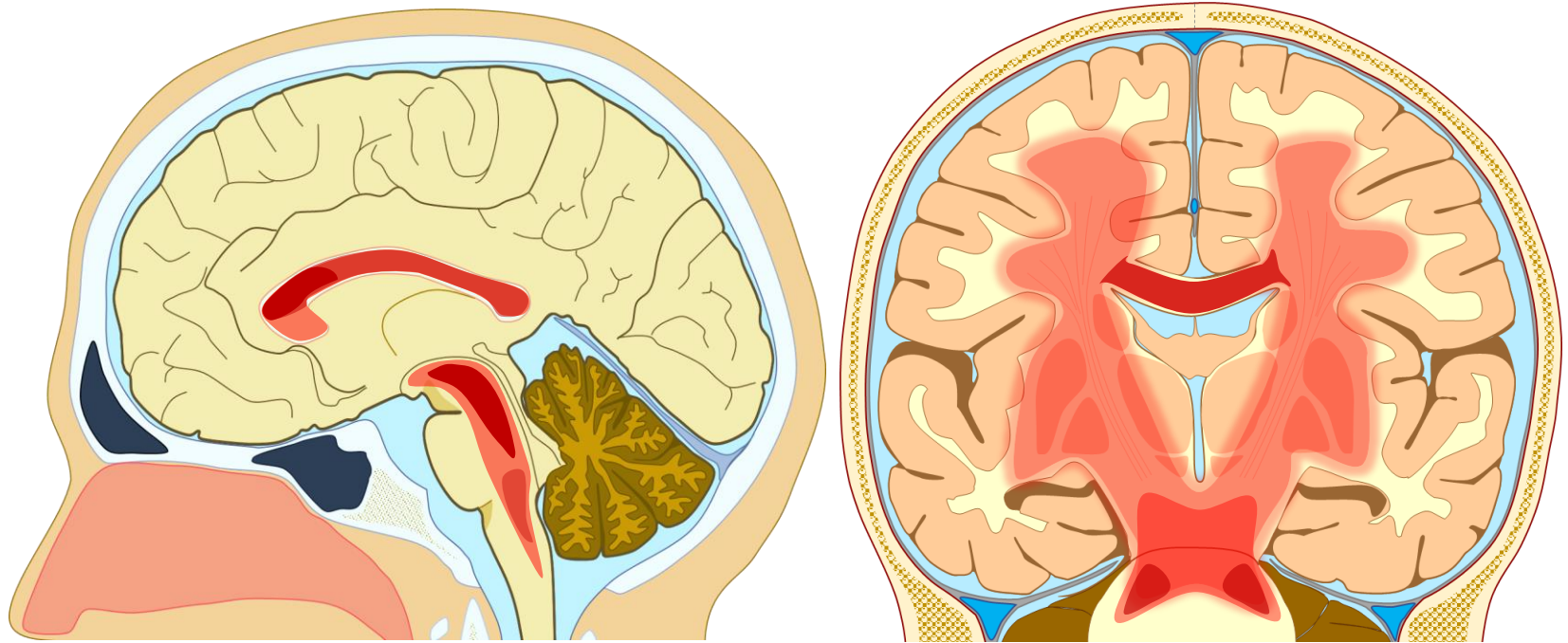
- kortvarigt bevidsthedstab (minutter),
- kort retrograd amnesi
- længere posttraumatisk anterograd amnesi
- Hovedpine, kvalme, svimmelhed, træthed, problemer med hukommelse og koncentration

Svær diffus hjernelæsion

- Overrivning af neuroner og myeliniserende celler, ødem og petekkie blødninger
- Høj-energi traume (fx trafikulykker)
- Bevidstløshed i timer/dage
- Følger: Kortikal og central atrofi

Svær diffus hjernelæsion

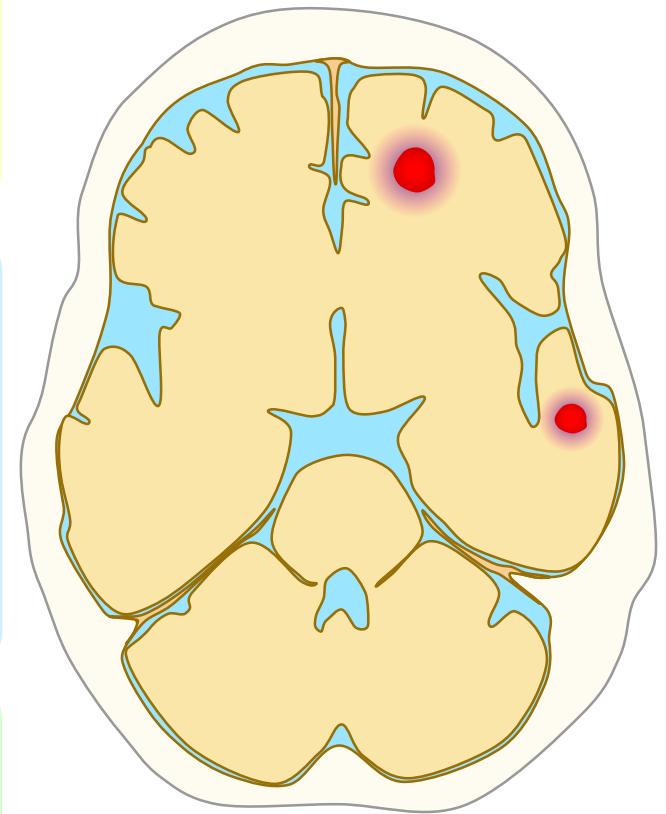
Kontusion

‘Blå mærker’ i eller på hjernen, evt. med små blødninger (*kontusionsblødninger*)

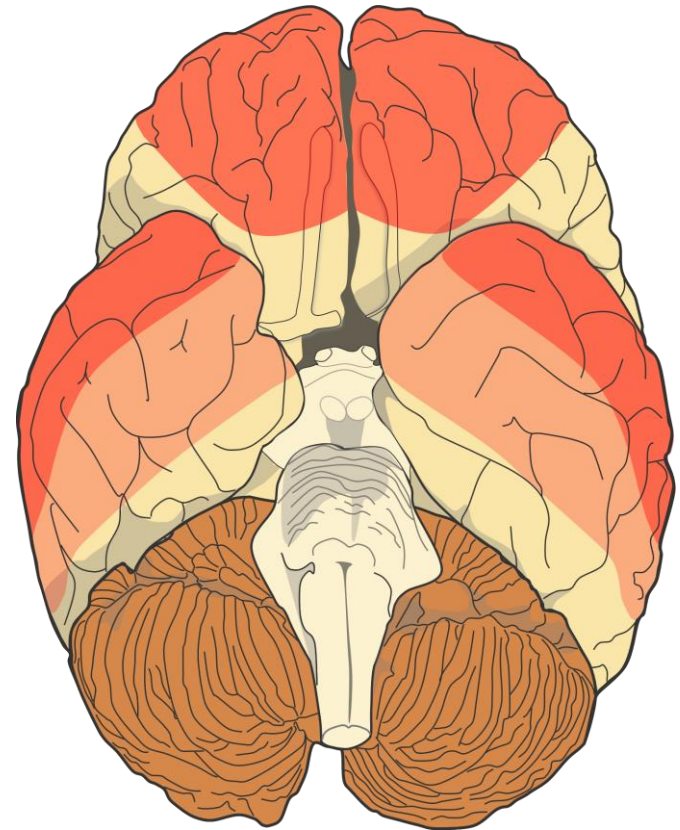
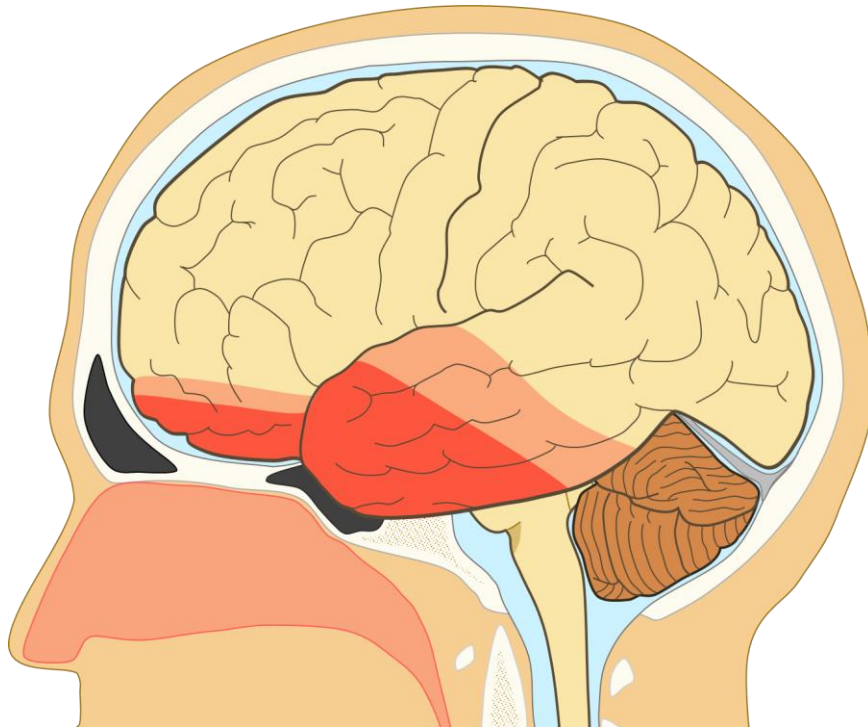
Symptomer

- Diffuse: Hovedpine, konfusion, træthed, kvalme, opkast, nedsat bevidsthed, kramper
- Fokale udfald: Afhænger af placeringen

Risiko for reblødning og ødemdannelse

Kontusion

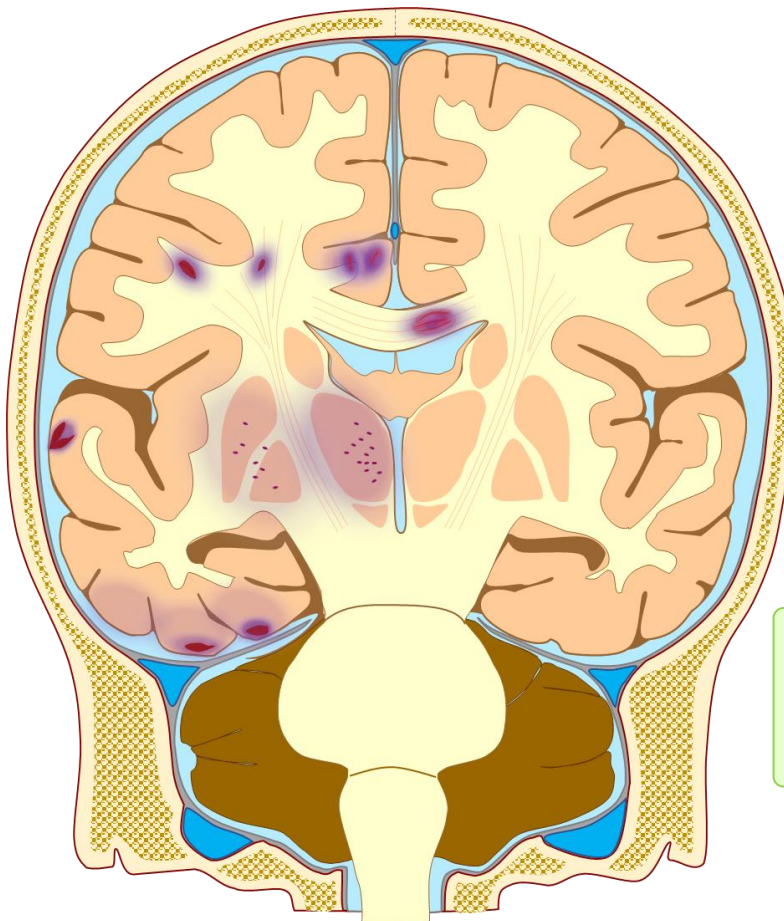
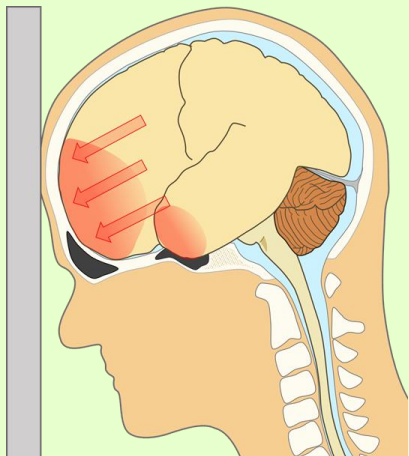
Hyppigste placering:

- Undersiden af frontallapperne og
- Undersiden/polen af temporallapperne

Kontusioner

Kortikale kontusioner

Undersiden af frontal- og
temporallapperne
Typisk ved *impact* læsioner

Dybe kontusioner

Shear læsioner i den hvide
substans/ subkortikalt
Typisk ved kraftig rotation
af hovedet

Kontusion i corpus callosum

Shear læsion af corpus
callosum

Petekier

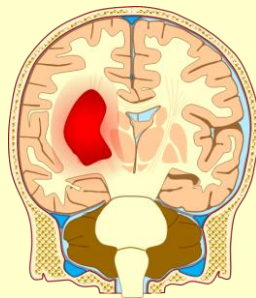
Petekié-blødninger i
basal ganglie området

Traumatiske blødninger

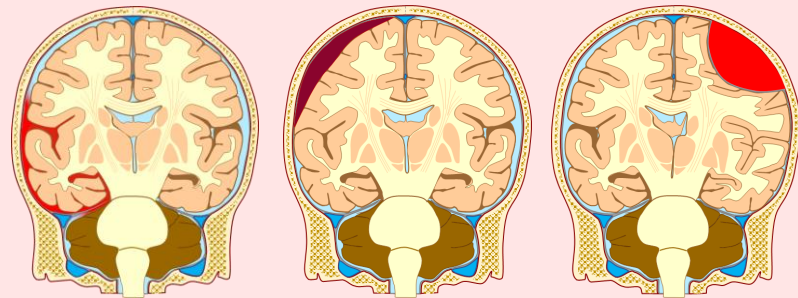
Inde i hjernen

- Kontusionsblødning
- Traumatisk **ICH**
(*Intracerebral blødning*)

Uden på hjernen

- Traumatisk **SAH**
(*Subarachnoidal blødning*)
- Traumatisk **SDH**
(*Subdural blødning*)
- **Epidural** blødning

Hjernebinderne

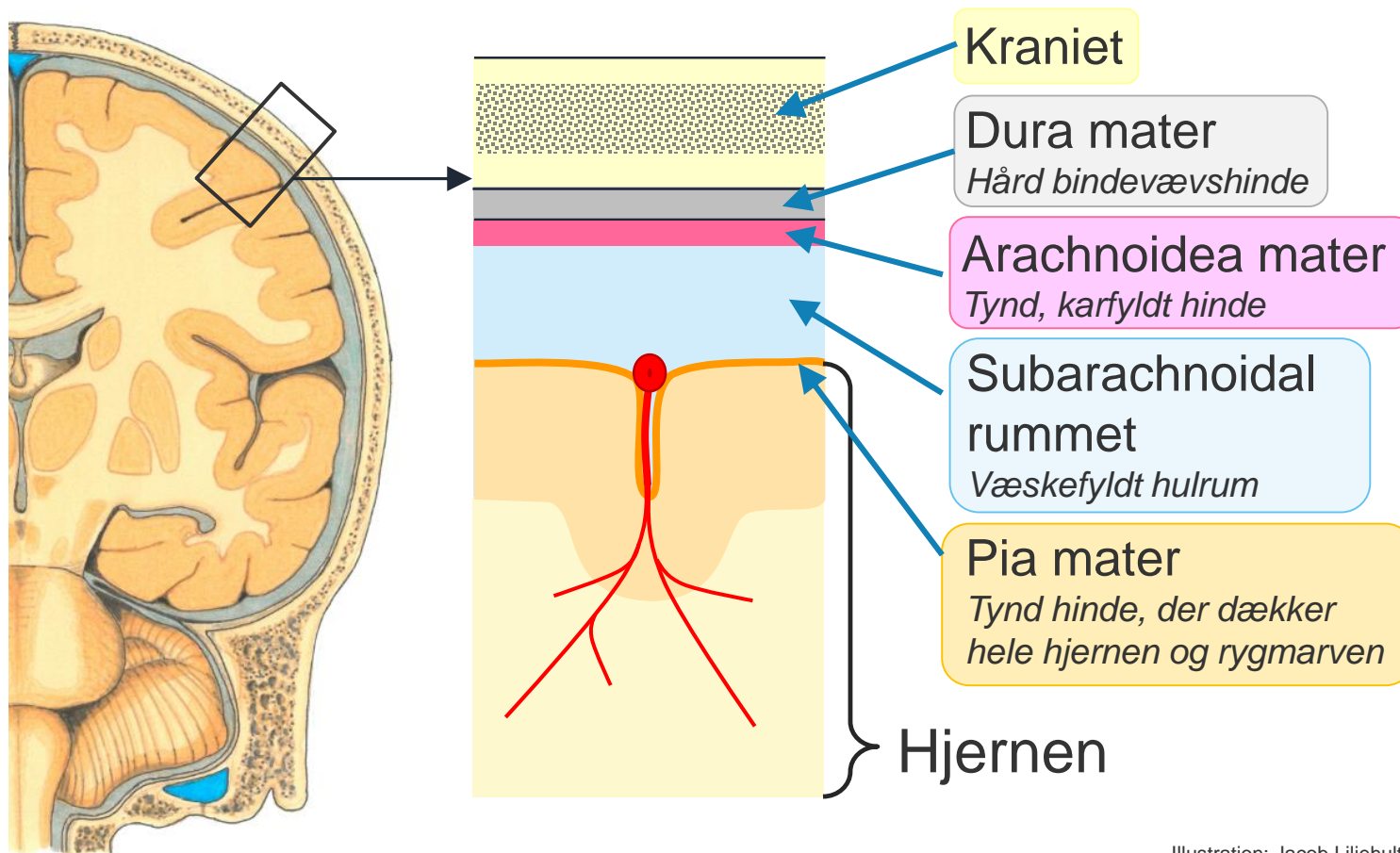

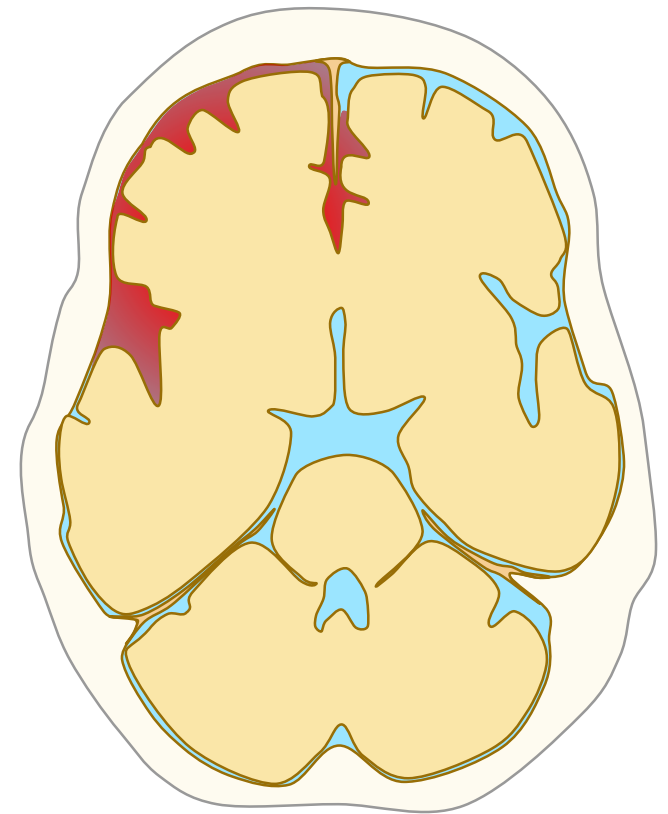
Illustration: Jacob Liljehult 2021

Traumatisk SAH

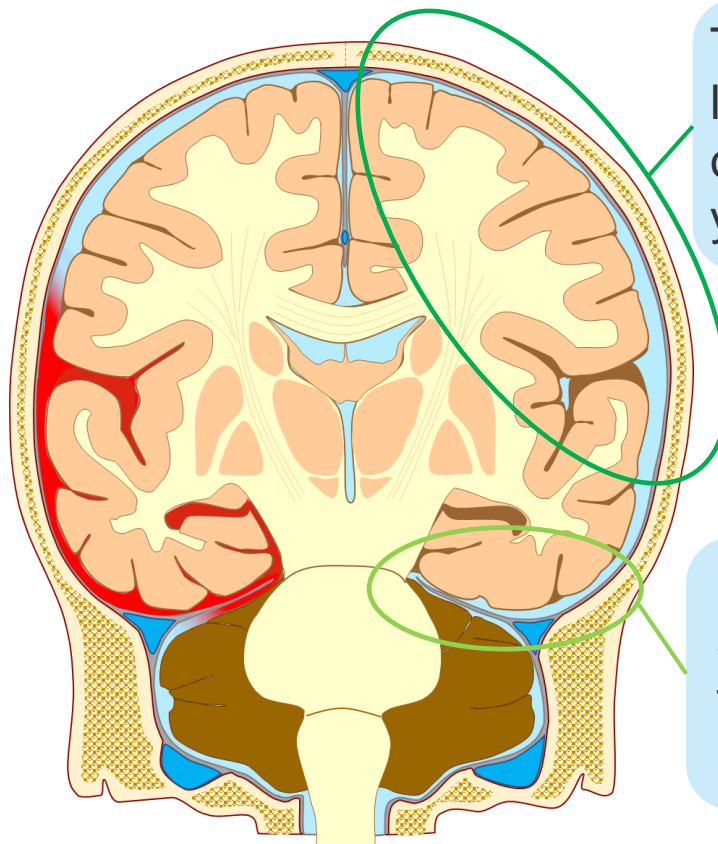
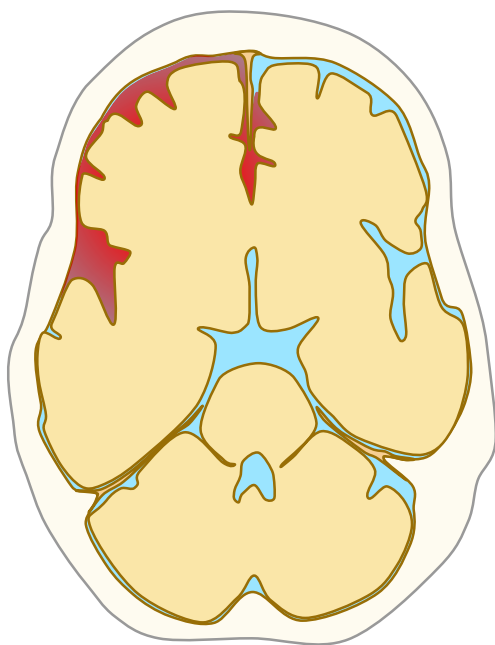
Arteriel blødning på
hjernens yderside

Symptomer

Hovedpine, kvalme,
svimmelhed, nedsat
bevidsthed, opkastning,
fotofobi, kramper,
synsforstyrrelser

Traumatisk SAH

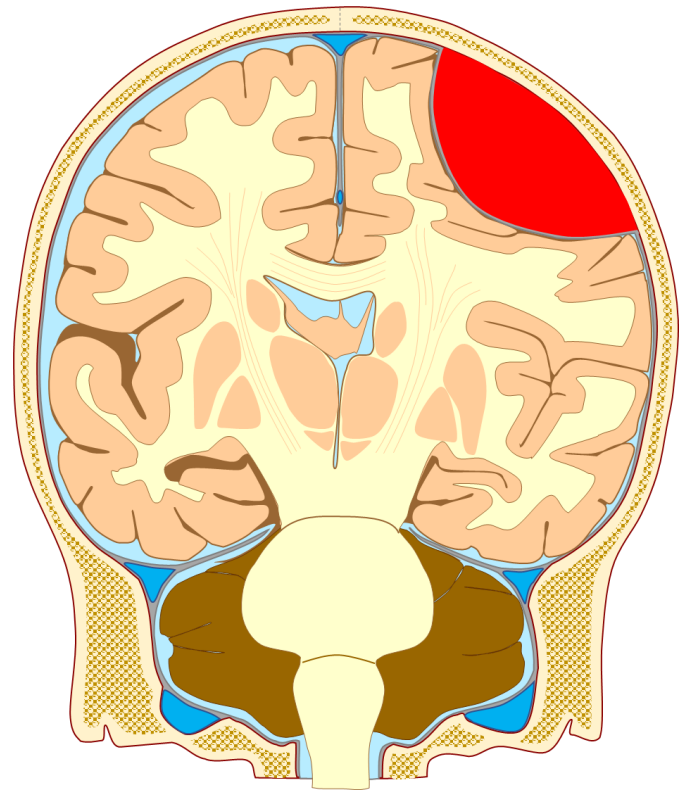

Traumatisk SAH
ligger oftest højere
oppe og på
ydresiden

Spontan SAH
skyldes blødning
fra aneurisme og
ligger oftest basalt

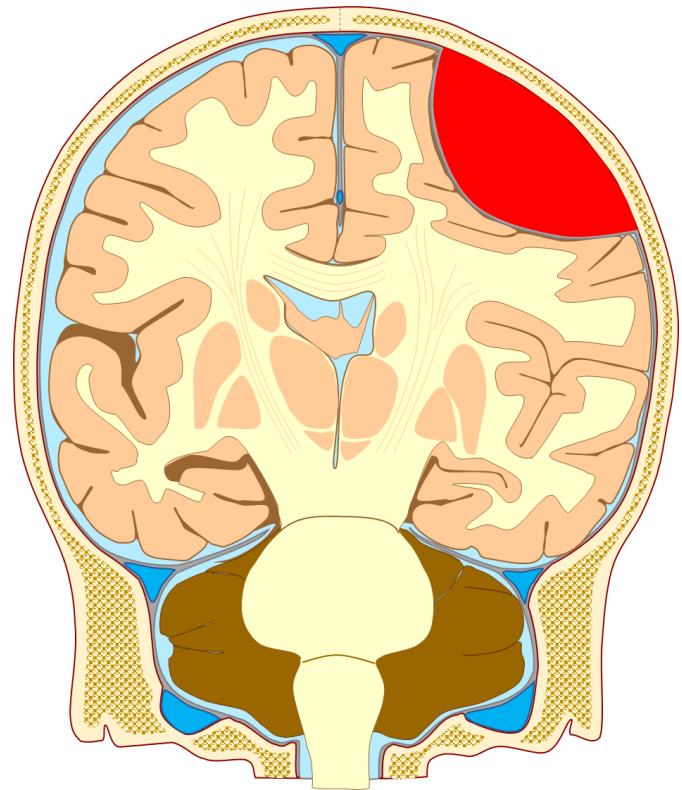
Epidural blødning

- Arteriel blødning mellem kraniet og dura mater
- Oftest ved traume mod tindinge-regionen
- Forekommer hyppigst hos børn og yngre personer
(*Fordi hjernebinderne sidder løsere*)

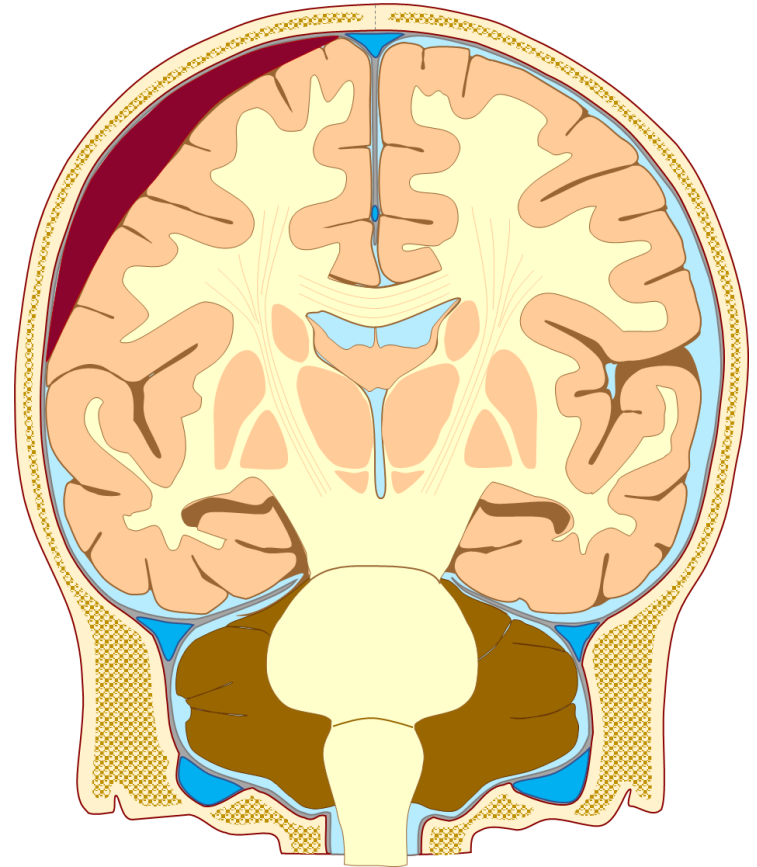
Epidural blødning

- Klinisk forløb:
Traume →
Kortvarigt bevidsthedstab →
Genvinder bevidsthed →
Progredierende hovedpine,
kvalme, opkast →
Hurtig forværring af klinisk
tilstand og bevidsthedsniveau
med tegn på forhøjet
intrakranielt tryk

Subduralt hæmatom (SDH)

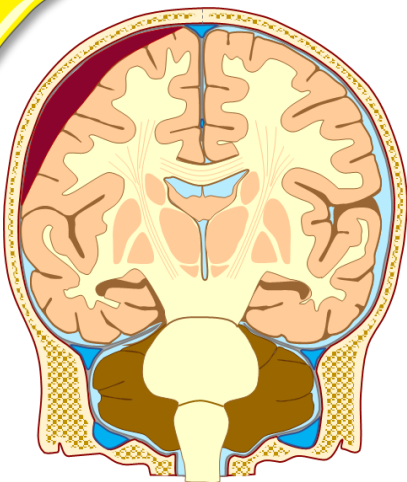
- Blødning mellem dura og arachnoidea mater (Oftest venøs blødning)
- Akut SDH: Fokale udfald svarende til placering
- Kronisk SDH: Ofte mere diffuse symptomer: *Hovedpine, kognitive deficits, konfusion, somnolens, svimmelhed, ataxi, kramper*

Hvordan ser man forskel?

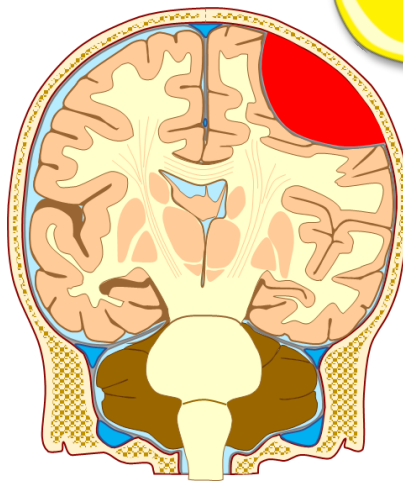
SDH

Har form som en
banan

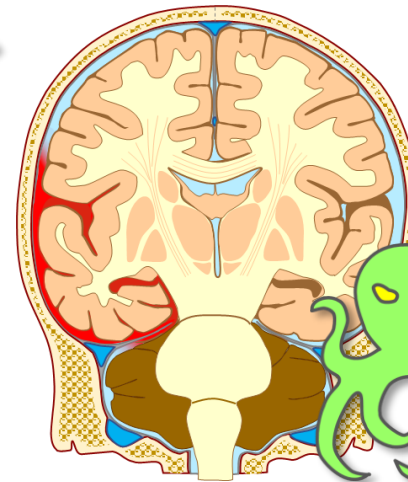
EDH

Har form som en
halv citron

SAH

Ligner et
havmonster

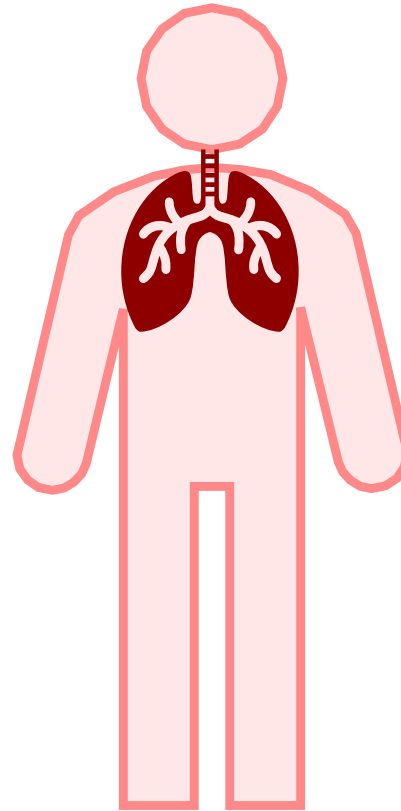
Helhedsvurdering af den bevidstløse patient

EWS +
ABCDE optimering

GCS + pupiller

Fokale neurologiske
udfald

Patientsikkerhed
Fald, synkefunktion,
tryksår, nyrefunktion,
kramper

Tegn på
kraniebrud

- Brillehæmatom,
- liquorrhea
(*spinalvæske fra
næse/øre*)

Forhøjet
intrakranielt tryk
Hovedpine, kvalme,
opkastning,
trækninger

Hvem skal indlægges til observation?

- Hvis patienten ikke kan observeres i hjemmet
- Abnorm CT-scanning
- Kliniske tegn på kraniefraktur
- AK-behandling eller koagulationsforstyrrelse
- Fokale neurologiske udfald / GCS < 14
- Kramper efter traumet

Observation af patienter med hovedtraumer

Observationer

- EWS
- GCS
- Pupilreaktion
- Ekstremitetsmotorik
- Hovedpine, kvalme, opkastning

Hyppighed

- Første 2 timer – hvert 15. min
- 2 - 6 timer – hvert 30. min
- 6 - 12 timer – hver time

Glasgow Coma Scale

Øjne

4	Spontant åbne
3	Åbnes ved tiltale
2	Åbnes ved smertestimuli
1	Åbnes ikke

Motorisk

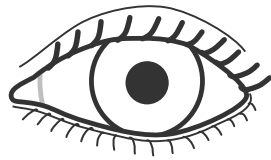
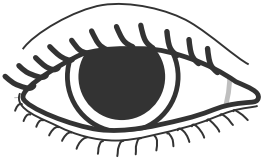
6	Efterkommer opfordringer
5	Lokaliserer
4	Afværger/ trækker ekstremitet til sig
3	Fleksion (reflektorisk) Supination af hånden
2	Ekstension Pronation af hånden
1	Ingen respons

Verbalt

5	Orienteret <i>(tid, sted, egne data)</i>
4	Desorienteret
3	Usammenhængende, men forståelige ord
2	Grynt, klagelyde
1	Ingen respons

Pupilreaktion

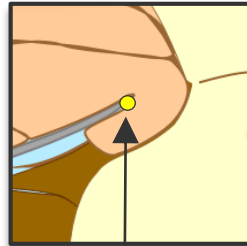
Over tentorium cerebelli

Ved trykstigning i eller udenpå hemisphæren

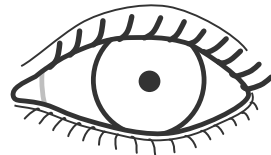
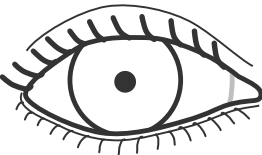
Samsidigt

- Dilateret pupil uden lysrespons
- Sænket øjenlåg

Tryk på *nervus oculomotorius*

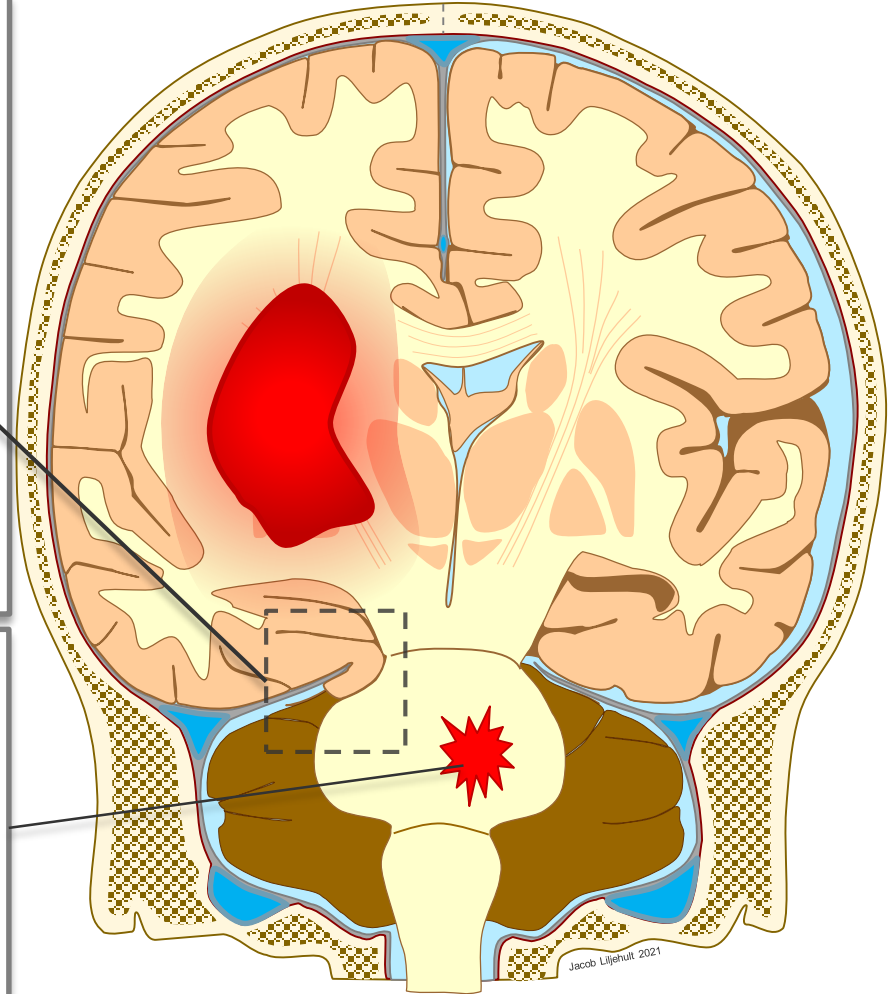
Under tentorium cerebelli

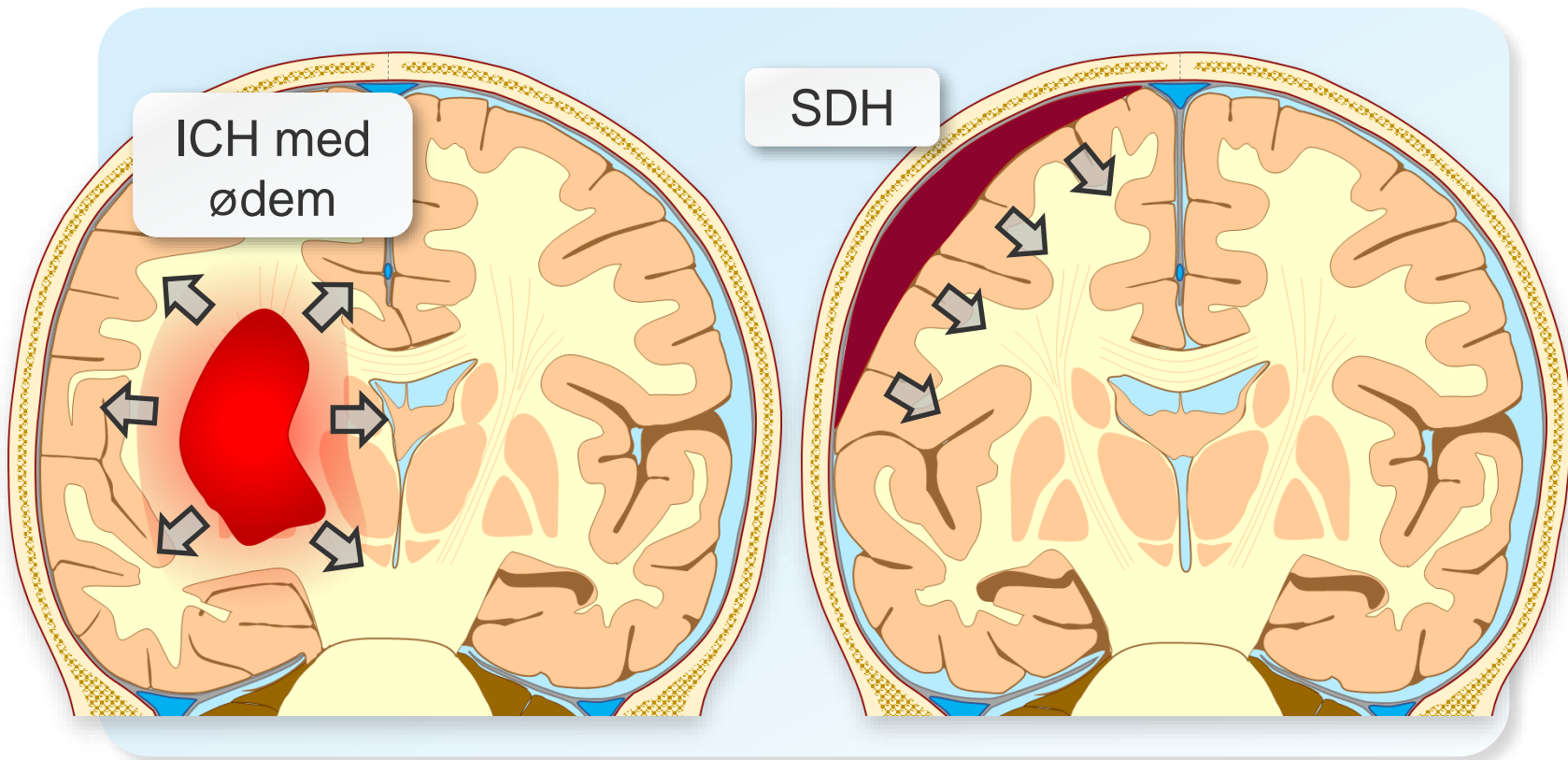
Ved trykstigning i pons eller cerebellum

Bilateralt

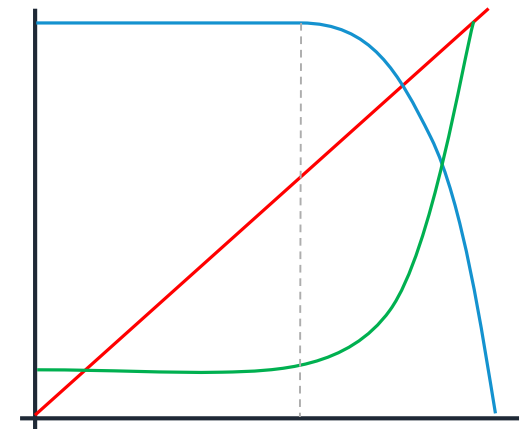
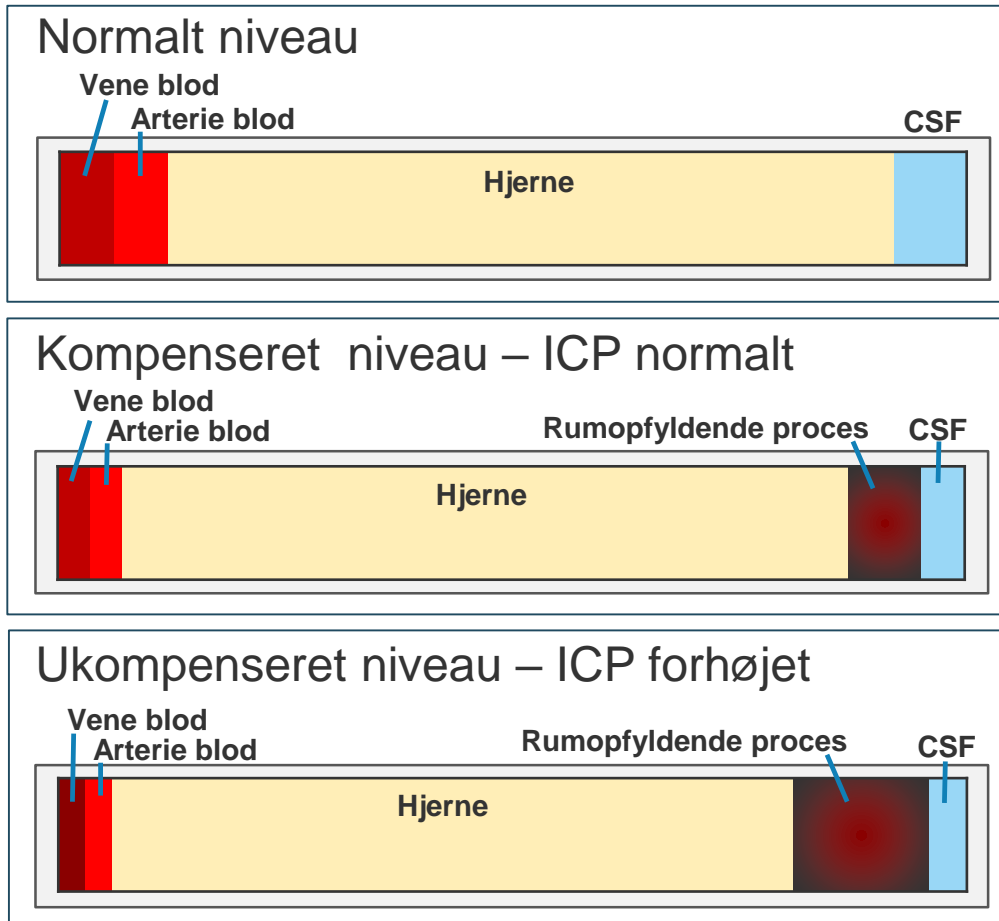
- Kontraherede pupiller uden lysrespons

Intrakranielt tryk

Intrakranielt tryk Monro-Kellie modellen

- Volumen af rumopfyldende proces
- Intrakranielt tryk
- Bevidsthed

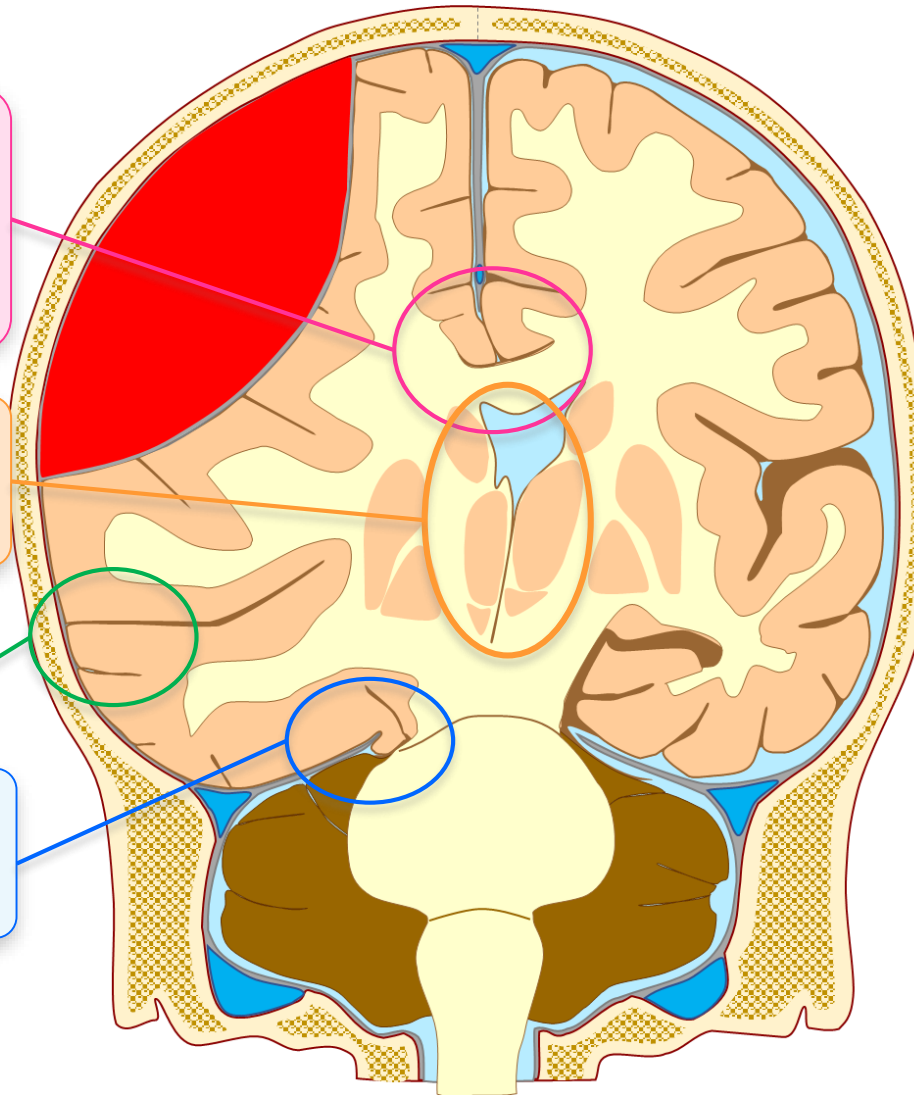
Kliniske tegn på stigende intrakranielt tryk

Gyrus cingularis trykkes ned under *falx cerebri* og *corpus callosum* forskydes

Lateral ventriklene deformeres og midtlinjen forskydes

Overfladefurerne trykkes flade

Uncus trykkes ned under *tentorium cerebelli*

Samsidig udvidet pupil med træg lysrespons
Paralyse af øjenmusklerne
Restløshed
Faldende bevidsthed og snorkende respiration
Modsat-sidig hemiparese
Decerebral positur og Babinskis tegn
Dilaterede og lysstive pupiller
Respirationsstop

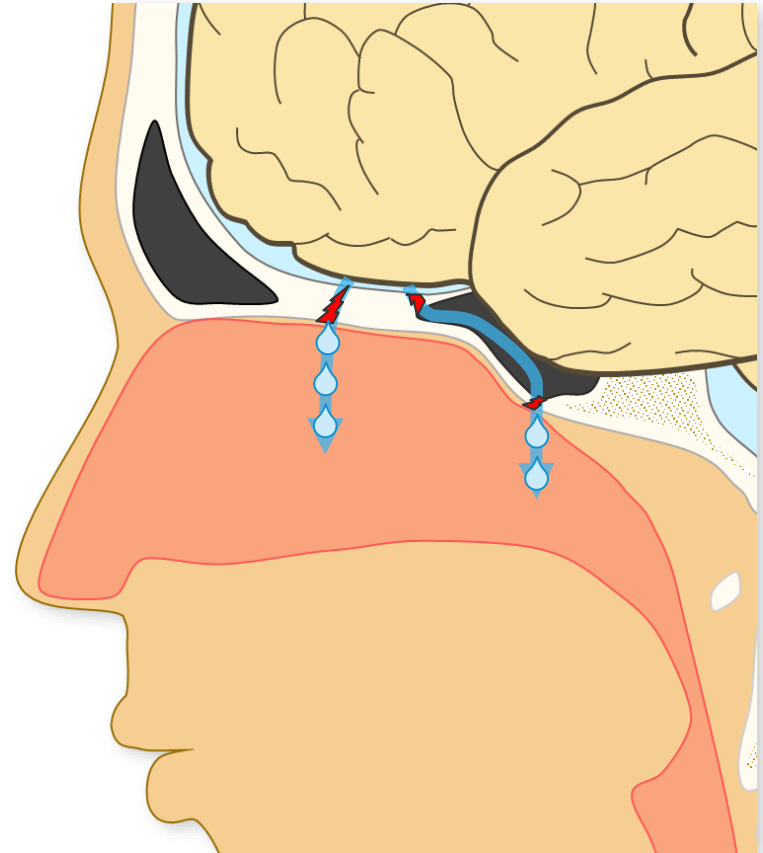
Kranietraumer

Ansigtfrakturer

- Kan medføre skade på kranienerver (fx *n. faciales*)

Basis cranii frakturer

- Kan være indgang for infektioner (meningitis/encephalitis)
- Tegn & symptomer: Udsivning af væske fra næse og øre, "mærkelig smag", brille hæmatom, hæmatom bag øret, tab af hørelse, tab af lugtesans

Clinical Imaging 36 (2012) 587–590

CLINICAL
IMAGING

Inadvertent insertion of a nasogastric tube into the brain:
case report and review of the literature

Kyriakos Psarras*, Miltiadis A. Lalountas, Nikolaos G. Symeonidis, Minas Baltatzis,
Efstathios T. Pavlidis, Konstantinos Ballas, Theodoros E. Pavlidis, Athanasios K. Sakantamis

Second Propedeutical Department of Surgery, Aristotle University, Medical School, Hippokraton Hospital, Thessaloniki, Greece

Received 6 October 2011; accepted 21 December 2011

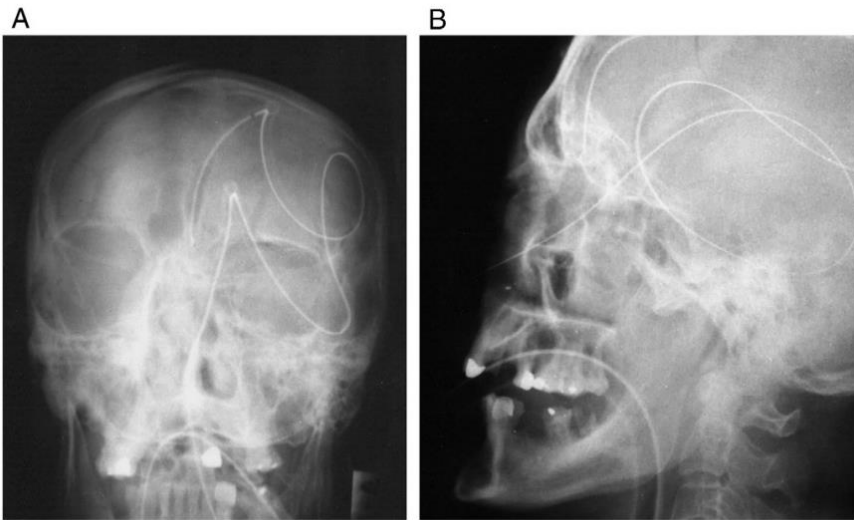
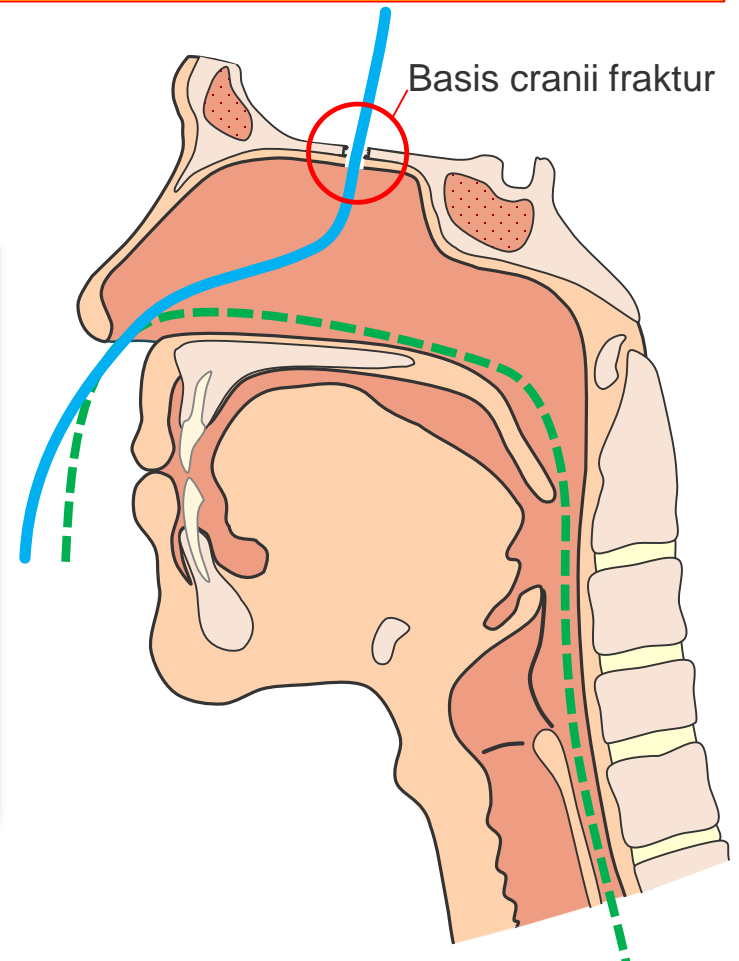

Fig. 1. Anteroposterior (A) and lateral (B) radiographs of the skull show intracranial location of the NGT.

0899-7071/\$ - see front matter © 2012 Elsevier Inc. All rights reserved.
doi:10.1016/j.clinimag.2011.12.020

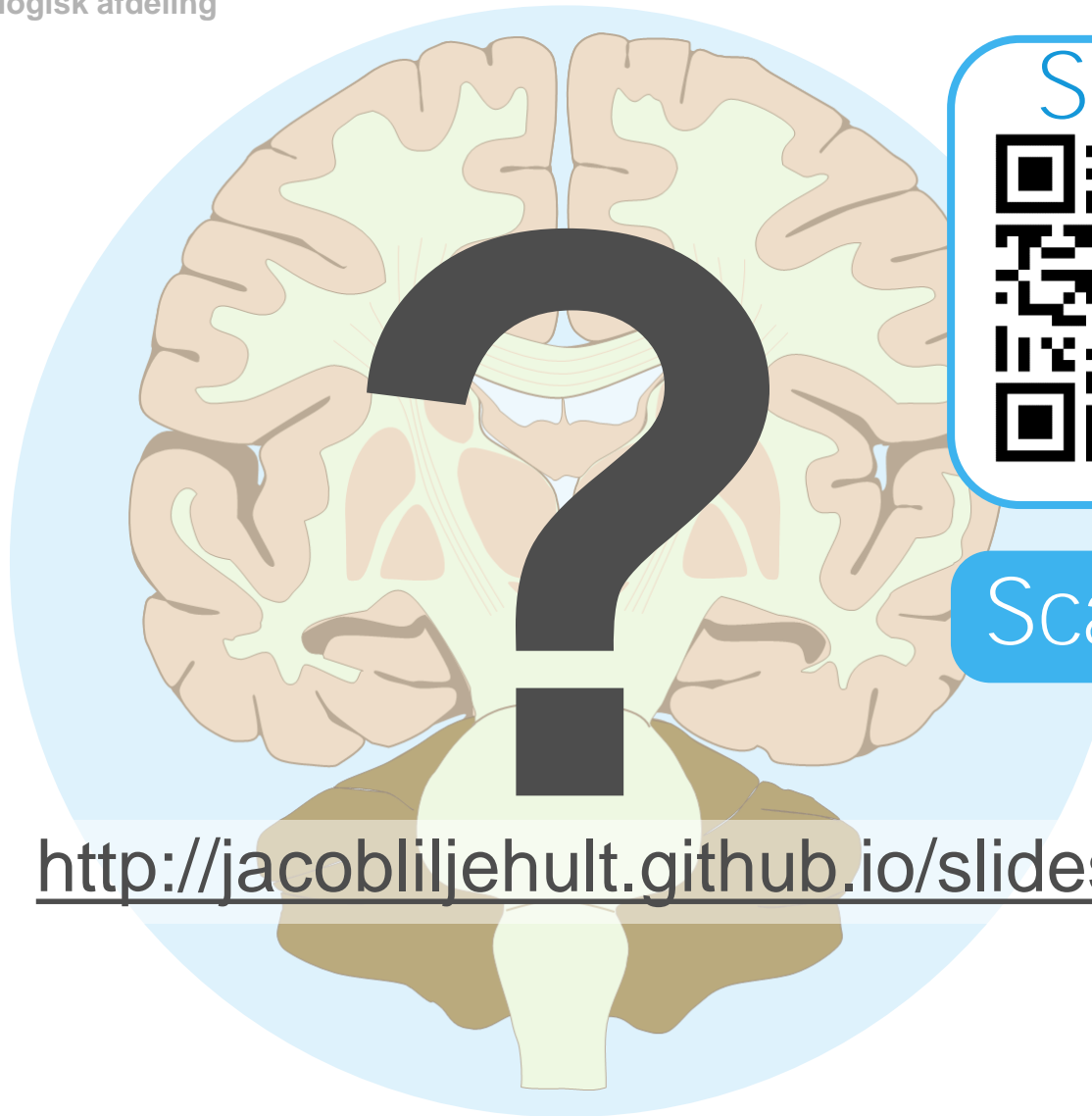
Downloaded for Anonymous User (n/a) at Copenhagen University Library from ClinicalKey.com by Elsevier on November 16, 2022. For personal use only. No other uses without permission. Copyright ©2022 Elsevier Inc. All rights reserved.

**Anlæg ikke nasogastrisk
sonde ved basis cranii fraktur**

Følger efter hovedtraumer

- Posttraumatisk amnesi
- Postcommotionielt syndrom
  - Træthed, hovedpine, hukommelsesbesvær, svimmelhed, humørsvingninger, lyd- og lysfølsomhed
  - Kan være kortvarigt (dage), men kan blive kronisk (månedes/år)
- Epilepsi
- Infektioner (særligt ved kranielesioner)
- Hydrocephalus

Slides

Scan mig

<http://jacobliljehult.github.io/slides>